

Balláné Szentpáli Edit

A költségvetési csalás a statisztikai adatok tükrében a rendszerváltozástól napjainkig

**Budget fraud reflected by statistical data
from the regime change to nowadays**

Absztrakt

Magyarországon a 90-es évek közepén teljesen új gazdasági-társadalmi környezet formálódott a gazdasági bűncselekményekkel összefüggésben. Megjelent a fehérgalléros bűnözés fogalma, és megerősödött a láncolatos áfacsalás kérdése. Az Európai Unióhoz való csatlakozás után kialakult a közösségen belüli termékbeszerzéshez kapcsolódó költségvetési csalás gyakorlata, amely általános forgalmi adót érintő területei a belföldi tevékenységhez kapcsolódó fiktív számlák befogadása, a közösségen belüli beszerzéshez és a közösségen belüli értékesítéshez kapcsolódó gazdasági cselekmények lettek. Amíg 2013-ban országosan 180 felnőttkorút ítélték el költségvetési csalás miatt, addig 2018-ra ez a szám már 1639-re nőtt (1637 felnőttkorú és két fiatalkorú). A fehérgalléros bűnözéssel szemben nehéz felvenni a küzdelmet, ezért szükségessé válhat a megelőzés a bűncselekmények visszaszorítása érdekében, illetve a már folyamatban lévő eljárásokban a bűnüldöző szervek helyes szakmai irányba való telerelése.

Kulcsszavak: költségvetési csalás, statisztika, rendszerváltozás

Abstract

In the context of economic crime a completely new economic-social environment was formed during the mid-1990s in Hungary. The term white-collar crime has appeared, and the issue of interconnected VAT fraud strengthened. After joining the European Union, the practice of fiscal fraud related to acquisitions within the Community has evolved. These crimes included various VAT related frauds such as accepting pro forma invoices related to domestic sales activities and other economic activities related to acquisitions and sales within the Community. Whereas 180 adults were convicted for fiscal fraud in 2013; this figure has grown to 1637 adults and 2 juveniles by 2018. It is difficult to fight against white-collar crime. Crime prevention may therefore be necessary in order to fight off the number of

frauds as well as diverting law enforcement agencies into the right direction regarding ongoing procedures.

Keywords: budget fraud, statistics, regime change

Bevezetés

A magyar rendszerváltozás óta eltelt 30 esztendő alapvető változásokat idézett elő a társadalom szerkezetében, a jogalkotói gondolkodásban, a jogalkalmazói magatartásban.

A változás hatásai már a 90-es évek közepén érezhetők voltak. Ugrásszerűen megnőtt az ismertté vált bűncselekmények száma, a gazdasági bűncselekményekkel összefüggésben teljesen új gazdasági-társadalmi környezet formálódott. Az új helyzet azonnali reagálást kívánt mind a jogalkotótól, mind a jogalkalmazótól. Új bűnözési szokások jöttek létre, olyan magatartásformák, amelyekkel a rendszerváltozást megelőző kodifikációs gyakorlat, illetőleg a bűnüldözés nem is számolhatott. Új tendenciák jelentek meg az adócsalás, későbbi megnevezés szerinti költségvetési csalással érintett elkövetési magatartások rendszerében is. Megjelent és a későbbiekben megerősödött a láncolatos áfacsalás kérdése, új fogalmakat tanultunk meg az építőipari tevékenység kapcsán, a fiktív számlázással összefüggésben. Míg a pártállami időszakban a büntetőjogszabályokon keresztül kísérelték meg irányítani a gazdasági élet működését, addig a rendszerváltozás utáni piacgazdasági környezetben a jogalkotó már a verseny tisztaságára és az anomáliák kiszűrésére irányuló kodifikációs tevékenységet végzett.

Jelen dolgozatomban azt szeretném bemutatni, hogy a statisztikai adatok tükrében hogyan alakult a rendszerváltozástól napjainkig az adó-, illetve költségvetési csalással¹ érintett ügyek számaránya.

Előjáróban egy lényeges adatra szeretném felhívni a figyelmet. Míg 2013-ban országosan 180 felnőttkorú ítélték el költségvetési csalás miatt, addig 2018-ra ez a szám már 1637 felnőttkorúval és kettő fiatalokkal szembeni eljárást jelentett.²

- 1 A költségvetési csalás a 2012. évi C. tv. 396. § (1) bekezdés szerinti tényállás része az alábbi: Aki
- a) költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában más tévedésbe ejt, tévedésben tart, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy a valós tényt elhallgatja,
- b) költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt jogtalanul vesz igénybe, vagy
- c) költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel.
- 2 Országos Bírósági Hivatal 2019. január 31. napján kelt tájékoztatása.

A gazdasági bűncselekmények mögött meghúzódó okok a rendszerváltozásig

Az I. világháború után a gazdaságban alapvető változások következtek be, amelyek gazdaságpolitikai és büntetőpolitikai szemléletváltáshoz vezettek, és szükségessé tették az állami beavatkozást a gazdaság életébe. A korlátozásokat nem elsősorban a szegényebb osztályok tagjai szegték meg, hanem kialakult a bűncselekményeknek egy olyan fajtája, amelyet nem a hagyományos értelemben vett bűnözők követtek el. A bűnelkövetők ezen új kategóriáját a bűnügyi tudományokban fehérgalléros bűnözőknek nevezték. (Tóth, 2006; Kránitz, 1999)

A II. világháborút követően a gazdaság területén minden európai országban rendkívüli helyzet alakult ki, amely a bűnözésre is hatást gyakorolt. A gazdasági életben olyan változások következtek be, amelyek mind a gyakorlati bűnözést, mind a bűnügyi tudományokat új helyzet elé állították. A gazdasági tevékenység nemzetközi méretűvé válásával a gazdasági bűnözés is nemzetközi méreteket öltött. Az államok különféle gazdasági csoportosulásai megteremtették a lehetőséget olyan gazdasági visszaélésekre, amelyeknél az illegálisan szerzett nyereség vagy a mások megkárosítása már csak milliókban, illetőleg milliárdokban volt kifejezhető. A gazdasági bűnözés a gazdasági tevékenységgel összefüggésben elkövetett bűncselekményeket foglalja magában, kezdve azt a hamis könyveléstől, a hagyományosnak mondható csaláson keresztül, a munkavédelemmel összefüggésben elkövetett bűncselekményekig bezárólag. Modern világunkban már a fogyasztói érdekeket sértő bűncselekményekig és a cyberbűnözésig is eljuthatunk. (Wiener, 1986)

Magyarországon az 1980-as években a bűnözés szerkezete átalakult. A vagyoni elleni bűncselekmények domináltak, de folyamatosan nőtt a modern piaci társadalomra jellemző fehérgalléros bűnözési forma. (Gönczöl, 2009)

A rendszerváltozást követő évek

Hazánkban az 1989–1990-es években zajló rendszerváltozás következtében beindult a piacgazdaság, a gazdaság jogi háttértől független életet kezdett élni. Lévay Miklós szerint a piacgazdaság a vállalkozás szabadságára, a versenyre épült. A gazdasági szereplők jelentős része a megnövekedett lehetőségekre koncentrált, nem pedig az ezzel járó felelősségre. (Lévay, 2012) Nem volt elég magántőke, nem lehetett elég magántulajdont felhalmozni, ugyanakkor növekedtek az igények a társadalmi szükségletek iránt, és e feszültségek feloldásának egyik módja a bűnözés növekedésével járt. Ennélfogva új típusú

gazdasági bűncselekmények jelentek meg. (Inzelt, 2014) Miskiné Fekete Ágnes tanulmánya szerint a gazdasági bűncselekmények száma 1998-ban kiugróan magas volt, különösen az adó- és társadalombiztosítási csalások száma emelkedett. 1999-től ez továbbra is folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott, amelynek oka a rendszerváltozást követően a gazdaság teljes átalakulása volt. (Miskiné, 2002)

A bűnözést segítő gazdasági bűncselekmények megjelenését, megerősítését kialakító tényezők az alábbiak voltak: a piacgazdaságra való gyors áttérés ellentmondásai, a privatizáció lebonyolítása, a tulajdonviszonyok átalakítása, az állami dotációk következtetlensége és ellenőrizetlensége, a vállalkozás szabadságának félreértése, a gyors meggazdagodás hamis mítosza, a gazdasági morál hiánya, a túlságosan gyakran változó, ellentmondásos, csaknem követhetetlen, számos kibúvót kínáló jogi környezet, a jogalkalmazás tapasztalatlanságából adódó gyakori bizonytalanságok, az ítékezés elvi irányításának hiányosságai, ezáltal a felelősségre vonás elkerülhetőségébe vetett hit erősödése. (Tóth, 2006)

A rendszerváltást követő évek gazdasági büntetőügyeinek fő cselekménye az úgynevezett olajügylet lettek. A visszaélésekre az adott alkalmat, hogy a motorüzemanyagként használt gázolaj és az ezzel teljesen azonos összetételű és minőségű háztartási fűtőolaj fogyasztói ára között – szociálpolitikai megfontolásból – jelentős különbség volt. Ez az árkülönbség adta a lehetőséget a nyereség lefölfölzésére. (Tóth, 2009) Az új évezred első évtizedeinek vége felé közeledve pedig megjelent a gazdasági bűnözés egy újabb veszélyesebb formája, ez pedig az általános forgalmi adóval történő visszaélések. Tipikus módszernek tekinthetők a láncértékesítések (több szereplő közbeiktatása, hogy az ügyletek követhetetlenek legyenek), amelyek pontosan kidolgozott munkamegosztás szerint akként épülnek fel, hogy fantomcégeket vonnak be, így tényleges gazdasági tevékenységet nem takaró körbeszámlázások és az adófizetés elmaradása jön létre. (Tóth, 2009) Tóth Mihály 1995-ben megjelent tanulmánya szerint 1985 és 1994 között a bűncselekmények közel 90%-át a vám- és deviza bűncselekmények alkották. (Tóth, 1995)

A büntetőjogi tényállások stabil piacgazdasági viszonyokat feltételeznek, csak ezek között hatékonyak. A büntetőjog korszerűsítése a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI., és a gazdasági társaságok átalakulásáról rendelkező 1989. évi XIII. törvény hatályba lépésével megkezdődött. A jövő gazdasági büntetőjoga már a gazdaság zavartalan működését állította középpontba. (Gál, 2012) A Btk. novelláris úton változott, a XVII. fejezetében újabb és újabb törvényi tényállások jelentek meg, pönalizálva a gazdasági életben megjelenő, a társadalomra súlyosan veszélyes magatartásokat. (Horváth és tsai., 1999)

A megalkotott jogszabályi háttér ismeretében gazdasági társaságok sora született és megnőtt a vállalkozások száma. Gazdálkodni annyit jelent, mint biztosítani az anyagi lehetőségeket, megszerezni azokat a jóságokat és szolgáltatásokat, amelyek az ember életében nélkülözhetetlenek, azaz gondoskodni saját anyagi jövőnkéről és biztosítani hozzátartozóink jövőjét, valamint a megszerzett javakat ésszerűen felhasználni, előirányozni és beosztani. (Erdey, 1941)

Az embereket azonban a versenykényszer hajszolja, a gazdaság lett a fő megkülönböztetés, és valamennyi társadalmi osztályra nézve jellemzővé vált a fényűző életmódra és a könnyű pénzszerzésre való törekvés. Az emberek gazdasági viszonyai, szükségletei és azok kielégítésének eszközei, a jóléte, a gazdasága fontos szerepet játszanak abban, hogy milyen magatartást tanúsít gazdálkodása során. (Gödöny, 1976)

2008-ban gazdasági válság bontakozott ki az egész világon, így hazánkban is. A kedvezőtlen gazdasági helyzet rákényszeríthette az egyént a bűnözésre. Leküzdésének eszközei között fontos szerepet kapott a büntetőjog eszköztára is. A gazdasági életben egyre nagyobb teret nyerő korrupció, a pénzmosás, az adócsalás és megannyi egyéb gazdasági bűncselekmény negatív tényezőként hatott a nemzetgazdaságra. (Gál, 2012) A kedvezőtlen társadalmi-gazdasági adottságok miatt az ország keleti régiói a bűnözés szempontjából a legfertőzöttebb területekké váltak, ahol az országos átlagnál magasabb mind a felnőtt, mind a fiatalkorú bűnelkövetők száma. A Központi Statisztikai Hivatal 2008-as tanulmánya szerint a gazdasági bűncselekmények súlya kiemelkedően magas az észak-alföldi régióban, ami több mint duplája a közép-, és nyugat-dunántúli értéknek. A gazdasági bűncselekmények közül a legtöbben az adócsalás, jövedékkel visszaélés büntetést követték el a közép-magyarországi régió kivételével, ahol a csődbüntetés a legjellemzőbb bűncselekmény. (Zilahy, 2008)

A költségvetési csalás számának emelkedése 2013–2018 között

Irk Ferenc szerint: „*A világ egészében bekövetkezett gyökeres átalakulásnak fontos jellemvonása a gazdasági és a szociális bizonytalanság széles körű elterjedése*”. (Irk, 2015)

A válságtól terhes időszakban megszületett a 2012. évi C. törvény, a Büntető Törvénykönyvről. Ennek XXXIX. fejezetében foglalt költségvetést károsító bűncselekmények közül egyre népszerűbb lett a Btk. 396. § szerinti költségvetési csalás.

Év	Felnőttkorú	Fiatalok	Összesen
2013	180	0	180
2014	862	2	864
2015	1087	1	1088
2016	1200	2	1202
2017	1382	0	1382
2018	1637	2	1639
Összesen	6348	7	6355

1. számú táblázat: A Btk. 396. § szerinti költségvetési csalás miatt jogerősen elítéltek száma (2013–2018). Forrás: Országos Bírósági Hivatal

A bűnözés statisztikai eszközökkel való vizsgálatával elért eredmények iránt mindig is meg volt az érdeklődés, ugyanis a bűnözésről alkotott statisztikai kép teljességgel rámutat a társadalmi valóságra. (Borsi–Halász, 1972)

Jelen esetben is így van. A költségvetési csalásért felelősségre vontak száma növekszik. A háttérben meghúzódó okokat megkísérlem a jelenlegi gazdasági-társadalmi helyzet, a körülvevő jogszabályi környezet, és nem mellékesen az elkövetők személyisége alapján feltárni.

A bűnözést, mint minden deviáns viselkedési formát úgy kell felfogni, hogy mögötte a társadalom különböző ellentmondásai, problémái húzódnak meg. Ilyen szempontból alapvető jelentőségük van az egyenlőtlenségi rendszereknek. (Tauber, 1993)

A gazdasági bűnözést voltaképpen azok a társadalmi, gazdasági viszonyok befolyásolják, amelyek között maga a gazdaság a tevékenységét folytatja. A gazdasági élet menete fel- és lefelé ingadozik, aszerint hogyan változnak az üzleti kilátások. A gazdasági élet hullámmozgása mindig problémaként jelenik meg. Központi kérdés az árak hullámozása és az ezt kiváltó okok feltárása, az árváltozások egyik következménye pedig a jövedelmek alakulása. A gazdasági átalakulás jellegzetességeit a gazdasági szféra nagy intenzitással és ügyességgel tudja kihasználni. (Sipos, 2007)

A gazdasági bűnözés jellemzően a gazdaság keretében, a gazdasági életre vonatkozó jogszabályok megsértésével, haszonszerzési cézzal elkövetett bűncselekmény. A gazdálkodás legális formáinak felhasználásával, máskor azokkal való visszaélés révén valósul meg és az eredményre tekintettel elsősorban a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sérti vagy veszélyezteti. (Lévay, 2012)

A gazdasági társaságok által elkövetett bűnözés azért virul, mert a megvalósulást az a közeg biztosítja, amelyben a tevékenységüket kifejtik, és amelyben a

hasznot elérik. (Irk, 2015) A cselekmények elkövetéséhez az elkövetők magas jövedelemmel, nagy mozgatható tőkével rendelkeznek. A legális tevékenységgel elérhetőnél lényegesen magasabb profit érdekében követnek el bűncselekményeket. (Papházi, 2000)

Dános Valér tanulmánya szerint a gazdasági bűnözés okai sokrétűek: „a gazdaság átmeneti állapota az egyik legjelentősebb oki tényező. ... Szubjektív oldalon a gazdálkodási fegyelem erőteljes lazulása, a felelősség megállapíthatóságának hiánya jelentkezik erőteljesen. Különösen aggasztó az üzleti erkölcs romlása és a gazdaság alacsony szintű morálitása.” (Dános, 2004)

A gazdasági bűnözés alapja az elkövetők fejében az extra profitorientáltság, amelynek egyenes következménye az adóelkerülés. Az adók és egyéb járulékos költségek, amelyek szerepet játszanak egy gazdasági társaság életében, egy gazdasági kiskaput kereső fejében csak az extra profit csökkenését jelenti. Az ilyen társaságok mérlegében csak a bevételi, azaz a „követel” oldal létezik, a kiadás, azaz a tartozik oldal ismeretlen számukra.

A gazdasági élet szereplői így mindig megtalálják azokat a kiskapukat, amelyek kibújhatnak a jogszabályok alól. Az a cél, hogy minél jobban meg tudják találni ezt a kibúvót, és minél hosszabb ideig tudják élvezni, minél nagyobb anyagi hasznot tudjanak szerezni maguknak. Kezdetben csak lazítanak a jogszabályi feltételeken, a későbbiekben már hajlamosak nagy vonalakban és hanyagabban kezelni az üzleti ügyeket. A strómanok kezét elengedik, hiszen már mindenki tudja a dolgát, a szervezet működik. (Böröczky, 2015)

A gazdasági bűnözők a gazdálkodásuk legális kereteinek felhasználásával elkezdnek tisztességtelen eszközökhöz nyúlni annak érdekében, hogy extra profithoz jussanak, megerősítsék piaci helyzetüket. Előbb-utóbb a piac többi szereplői is követni fogják ezt az utat, különösen abban az esetben, ha a cselekményt nem követi gyors felderítés és megfelelő büntetés kiszabása. (Korinek, 2009) Lehetetlen a gazdasági versenyben a gazdasági szereplők helyzetének, és a rendelkezésükre álló eszköztárak teljeskörű szabályozása, ez már önmagában megölné a gazdasági versenyt. (Korinek, 2011)

Fehérgalléros bűnözés

Mielőtt a népszerűségnek örvendő bűncselekményekre rátérnék, lássuk az elkövetői kört. Kivel áll szemben a hatóság?

A fehérgalléros bűnözés fogalmát először Edwin Sutherland, egyesült államokbeli kriminológus definiálta 1940-ben kiadott tanulmányában. Ezt a kifejezést használta a felsőbb osztályok (upper class) bűnözésének jellemzésére, szembe állítva azt az alsóbb osztályok bűnözésével. (Nagy, 2001) Hazánkban is többen írtak

már a fehérgalléros bűnözésről. Gödöny József 1976-ban írt tanulmánya szerint a tőkés országokban mind nagyobb hangsúlyt kapott az úgynevezett fehérgalléros bűnözés. Véleménye szerint a minőségrontással, hitelezéssel, adómanipulációkkal, általában a törvények kijátszásával mind nagyobb illegális jövedelemhez jutnak a tőkés vállalkozók, üzletemberek. Ez a tevékenység a szervezett bűnözés egyéb fájának tekinthető, mégis azon eltéréssel, hogy az ilyen bűnös tevékenység üldözése hallgatólagosan eltűrt. A fehérgalléros bűnözés amellet, hogy nem egyszer jelentős károkat okoz a társadalomnak, mint az egyéb bűnözés, táptalaja a korrupciónak, a legkülönbözőbb visszaélésnek, amelyek viszont kedvező feltételt jelentenek a különböző bűncselekmények elkövetéséhez, növelik a deviációs jelenségeket, a társadalom dezorganizációját. (Gödöny, 1976)

De milyen személyiséggel bírnak azok az elkövetők, akikre ráhúzható a fehérgalléros bűnözés fogalma?

Németh Zsolt 2006-ban megjelent tanulmánya szerint: *„az elkövető nem lehet akárki, képzettsége, pozícionáltsága az átlagos bűnözői népességből kiemeli őt, hisz egy-egy gazdasági bűncselekmény rendszerint egyszerre nagy számú sértettet érint, akár individuumként, akár az egész társadalom tagjaként. [...] Nyilvánvaló, hogy a fehérgalléros bűnelkövetők minden bizonnyal jól szocializáltak, tehát együttműködni, beilleszkedni képes személyekről van szó, akik megfelelő szakmai tudásanyagot is birtokolnak, akiket egyébként erkölcsi, szabálytisztelő valakinek ismer a környezetük. Feltehető, hogy a legális szférában is jól boldogulnának, éppen ezért igazi kihívás volna a kriminológia számára annak tisztázása, hogy miért kerültek a túloldalra.”* (Németh, 2006)

A lehetséges elkövetői kör behatárolása nagyon fontos. Irk Ferenc szerint: *„Egyértelműnek látszik, azok a magas státuszú személyek sorolhatók ide, akik nagyvállalatok élén állva és egyfajta bizalommal visszaélve követnek el bűncselekményt, mert ők személyükönél fogva is veszélyesebbek a társadalomra, mint azok, akik ezekkel a privilegizált jellemzőkkel nem bírnak”.* (Irk, 2015)

2017-ben volt szerencsém tárgyalótermen kívül 23 felnőttkorú férfival interjút készíteni, akiket jogerősen költségvetési csalás büntette miatt ítélték el. E férfiak kifejezetten jó anyagi körülmények között éltek, vállalkozásaik voltak és egyeseknek vannak a mai napig is. Úgy fogalmazott az egyikük: *„A napfényes oldalon élt”.* A velük folytatott beszélgetés alapján azt szűrtem le, hogy a költségvetési csalás elkövetői esetlegesen több intellektussal bírnak, mint a csalás elkövetői. Ismeretekkel bírtak a gazdálkodást érintő jogszabályokról, azok kijátszási lehetőségeiről, majd taktikával a büntetőjogi felelősség vonás elkerüléséről. A fiktív számlákat kiállító személyeket is körültekintéssel választották ki. Nem is önmagukban látták a hibát, hanem a vádlott társaikban, akik beismerő vallomást tettek. (Balláné, 2018)

A fehérgalléros bűnelkövető az elkövetett bűncselekmények fajtájára tekintettel különül el, mind saját osztálya egyéb bűncselekményeitől, mind a társadalmi rétegződésben alul helyet foglaló tipikus bűnmegvalósítóktól. A nem magas szociális státuszba tartozó egyéneknek nincs módjuk a fehérgallérosok által speciális jellemvonású folyamatként elkövethető bűncselekmények megvalósítására. Nem elégséges a magas társadalmi státusz, még az elismertség is kell ehhez. (Irk, 2015)

A bűnelkövetői kör elsősorban a jövedéki termékekre elkövetett bűncselekményeknél élesen ketté osztható az értelmiségre, magasán kvalifikált vezetőre, irányító rétegre, illetve a végrehajtókra, akiknek a személyi összetétele vegyes. (Szöcs, 2009) Érzékelhető különbség van a gazdasági társaság ügyvezetője és a fiktív számlák kiállításáért felelős személy társadalmi-gazdasági helyzete között. Ezen utóbbi bűnelkövetők elsősorban anyagi lesüllyedés következtében kényszerülnek rá, hogy segítsék a fehérgalléros bűnelkövetők további gazdagodását. Ezt követően már nem képesek törvényesen élni. A fiktív számlák kiállításából származó törvénytelen jövedelem miatt *„anyagi helyzetük valamennyire megjavult, mert közben megszokták a dologtalan léha életmódot, s a bűnözési kedvet, amely inkább csábítja őket, mint a tisztességes megélhetés és a munka.”* (Erdey, 1941)

Fontos jellemzője az általuk elkövetett bűncselekményeknek, hogy az elkövetők – céljuk elérése érdekében – mindig megtévesztő magatartást tanúsítanak. Ennek a csalás a legkiválóbb példája. Oly tökélyre kifejlesztve tudják a csalást véghez vinni, hogy a rendőrség ritkán fed fel e körbe tartozó bűncselekményt és hozzá tartozó elkövetőt. Más jogsértés miatt és az elkövetés után évekkel kezdeményezik a hatóságok – rendszerint az állami adóhivatal – a büntetőeljárás megindítását. Az elkövetők álcázásként azt a megoldást választják, mintha tevékenységük a köz számára hasznos volna, hiszen alapvetően alapélelmiszerekkel kereskednek. A valóságban ez a haszon azonban csak az övéké, mindenki másnak kárt okoznak. E gazdasági társaságok titkos működése zárt ajtók mögött folyik, és sokszor maguknak az alkalmazottaknak sincs fogalmuk arról, hogy tevékenységükkel miként segítik elő a társaság vezetői körének jogtalan gazdagodását. Az általuk elkövetett bűncselekményeket az teszi lehetővé, hogy működésük teljes mértékben illeszkedik a termelési és gazdálkodási rendjükbe, tehát kívülről minden rendben lévőnek látszik. (Irk, 2015)

A középpontba állított bűncselekmények spektruma nagyon széles, kezdve a korrupciótól, a csaláson, a pénzügyi bűncselekményeken, a környezetszennyezésen át, egészen az állami szervezetek bűnözéséig. Témánk szempontjából a költségvetési csalás bűncselekmények jelentős része igen bonyolult ténybeli és jogi megítélésű ügyek. Külön kiemelésre érdemesek az általános forgalmi adót

érintő költségvetési csalások, amelyek elkövetéséhez jelentős részben úgynevezett fantom cégekből álló láncolatokat hoznak létre, és ezek a gazdasági események és pénzmozgások nyomon követését rendkívüli módon megnehezítik. (Kondorosi, 2018)

Az adóalanyok körében rendkívül elterjedt az adóhatóság fiktív bizonylatok felhasználásával történő megtévesztése annak érdekében, hogy mentesüljenek adókötelezettségeik alól.

A fiktív ügyletek lényege már a kezdetektől fogva abban állt, hogy a szereplők valós gazdasági tevékenységet nem folytató társaságokkal létesítettek kapcsolatot. Az ebből származó számlákat az adóhatóság adójogi szempontból azonban nem vette figyelembe, minthogy a felek között valós gazdasági esemény nem történt. A fiktív bizonylatokat leggyakrabban a bennük feltüntetett gazdasági esemény költségként történő elszámolására használják, ezzel együtt a társasági adóalap, és ebből eredően a fizetendő adó mértékének csökkentése céljából szerepeltetik a társaság könyvelésében, majd ezt követően a benyújtandó bevallásokban. Leggyakrabban általános forgalmi adónemre történik, amely az adónem sajátosságából ered. Az általános forgalmi adó jellemzője ugyanis, hogy a termék, illetőleg szolgáltatás végső felhasználóját, a fogyasztót terhelik.

Ismeretesebbek a láncolatossági költségvetési csalások is, miszerint a láncolat tetején általában egy nagy cég áll, amely a munkákat saját alkalmazottaival végezteti el, ahhoz azonban, hogy költségeit növelje és ezáltal fizetendő adójának összegét csökkentse, a munkákat továbbadja gazdasági tevékenységet nem folytató alvállalkozóknak. Ezek tehát rendszerint olyan cégek, amelyeket ő maga hoz létre a saját profiljába illeszkedő termékek gyártására, de sem gazdasági tevékenységet nem végeznek, sem alkalmazottaik nincsenek. A munkát nem is ez a cég végzi el, hanem továbbadja egy létező és valós gazdasági tevékenységet folytató társaságnak.

A számlákon szereplő összegeket bankszámlákon utalják át a sorban következő cégnek, majd a sor végén álló fiktív cég visszautalja az összegeket. (Gál, 2018)

A vállalkozások mindig a magas áfafizetési kötelezettségük csökkentése érdekében használnak fel olyan valótlan tartalmú bizonylatokat, amelyeken a kívánt mértékű, előzetesen felszámított áfát tüntetik fel, majd szerepeltetik a könyvelésben, és az áfanyilvántartásba úgy kerül be az adótartalma, mint a vállalkozás által tárgyidőszakban levonható adó.

E bűncselekmény elkövetését segítették elő azok a tényleges gazdasági tevékenységet nem folytató társaságok, amelyek a költségvetési csalást bűncselekményként először meghatározott százalékaért bocsátották ki. E tevékenységre számlagyártó cégek alakultak, amelyek a megrendelő kívánsága szerint gazdasági eseményről és összegről állítottak ki valótlan tartalmú számlákat. (Bartus, 2005)

Az illegális tevékenységgel szerzett hasznot visszaforgatják, majd újabb bűncselekmények elkövetésére fordítják. Különösen igaz ez a magas adótartalmú termékekkel vagy az olajüggyel kapcsolatban. A bűncselekményeket döntően gazdasági társaságok keretében valósítják meg. Az illegális tevékenység leplezésére létező, de az adott termék forgalmazásával nem foglalkozó – esetlegesen nem is létező – gazdasági társaságokat szerepeltetnek eladóként vagy vevőként a forgalmazást alátámasztó számlákon.

Az uniós csatlakozást követő időszak speciális kérdései

Hazánk Európai Unióhoz való csatlakozása után alakult ki a közösségen belüli termékbeszerzéshez kapcsolódó költségvetési csalás gyakorlata, amelynek általános forgalmi adót érintő területei a belföldi tevékenységéhez kapcsolódó fiktív számlák befogadása, a közösségen belüli beszerzéshez és a közösségen belüli értékesítéshez kapcsolódó gazdasági cselekmények lettek.

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (továbbiakban áfa tv.) értelmében a közösségen belüli termékbeszerzéshez kapcsolódó általános forgalmi adó tekintetében a termék beszerzője az adó fizetésére kötelezett.

A belföldi értékesítéshez és szolgáltatásnyújtáshoz kapcsolódó fiktív számlák esete olyan gazdasági szereplőhöz, az áfa tv. 5 §-a szerinti adóalanyhoz kapcsolódik (például egyéni vállalkozás, gazdasági társaság), amelynek tevékenysége során az áfa tv. 2. §-a szerint adót kell fizetni az adóalany által – ilyen minőségben – belföldön, és ellenérték fejében teljesített termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás, valamint terméknek az Európai Közösségen belüli egyes, belföldön és ellenérték fejében teljesített beszerzése, valamint importja esetén.

Áfa tv. 63. § (1) Termék közösségen belüli beszerzése esetében a fizetendő adót az ügylet teljesítését tanúsító számla kibocsátásakor, de legkésőbb a teljesítést követő hónap tizenötödik napján kell megállapítani.

Áfa tv. 84 § (2) a.) pont előírja, hogy az adó mértéke a termék közösségen belüli beszerzése esetében, a fizetendő adó megállapításakor érvényes adóérték.

Az Áfa tv. 127. § (1) bekezdés szerint az adólevonási jog gyakorlásának tárgyi feltétele, hogy az adóalany személyes rendelkezésére álljon – a nevére szóló, az ügylet teljesítését tanúsító számla. (URL1)

Az adóalany a közösségen belüli termékbeszerzéshez kapcsolódó általános forgalmi adó alapját és összegét a 63. § és a 84. § alapján fizetendő adóként megállapítja, és az áfabevallási gyakoriságának megfelelően bevallásában szerepelteti.

A közösségen belüli termék első belföldi forgalomba hozatala esetén keletkezik az 55. § (1) szerinti adófizetési kötelezettség, a belföldi vevő részére a

teljesítésről kiállított, nevére szóló számla alapján a 127. § (1) bekezdés szerinti levonási jog keletkezik.

A költségvetési csalás elkövetése a közösségen belül beszerzett termék esetében a tovább értékesítéskor felszámított áfa összegére valósulhat meg abban az esetben, amikor az első belföldi értékesítés után fizetendő áfa bevallására és befizetésére nem kerül sor. Az elkövetés módjának különböző gyakorlata alakult ki:

- a közösségen belüli termékbeszerzést végző társaság képviselője a belföldi értékesítést követően az áfabevallás benyújtását elmulasztja, vagy benyújtja, de fizetési kötelezettségének nem kíván eleget tenni (például elérhetetlené válik, elköltözik, külföldre távozik, értékesíti a társaságot egy vagyontalan személynek);
- a közösségen belüli termékbeszerzést végző társaság képviselője a belföldi értékesítést követően az áfabevallás benyújtása után, vagy helyett értékesíti a társaságot egy külföldi (például ukrán, román) állampolgárnak, aki adott esetben az adásvételt követő néhány napon belül elhalálozik;
- az értékesítés tekintetében egyes esetekben több cég bevonásával értékesítési láncolatot alkotnak, hogy a közösségen belüli termékbeszerzést végző társaságtól minél messzebb kerüljön a tényleges belföldi vevő részére az értékesítés, mely vevő a számla birtokában a felszámított áfa levonására jogosulttá vált;
- a közösségen belüli termékbeszerzés tovább értékesítése során keletkezett áfafizetési kötelezettség csökkentése, adóminimalizálása nem valós gazdasági eseményről szóló számlák befogadásával, adótartalmának levonásba helyezésével;
- a közösségen belül beszerzett termék nem valós közösségen belüli értékesítéséről készült számla kibocsátása és közösségen belüli adómentes áruértékesítés bevallása;
- az áru tényleges belföldi értékesítése ebben az esetben számla nélkül valósul meg.

A költségvetési csalást kísérő elkövetési magatartások a stróman vagy fantomcégek megalapítása. A kifejezés azokat a gazdasági társaságokat takarja, amelyeknek a vezetői strómanok. Semmilyen vagyoni jellemzővel nem rendelkezik, amellyel egy ténylegesen működő gazdasági társaságnak rendelkeznie kellene. E gazdasági társaság ügyvezetőjével szemben semmiféle felelősség nem merül fel, mint más gazdálkodókkal szemben, hiszen a stróman által vezetett gazdasági társaság semmilyen gazdasági tevékenységet nem végez. Ez tekinthető az általános gyakorlatnak az általános forgalmi adónemben elkövetett költségvetési csalásra nézve, amikor a terméket külföldről, más uniós

tagállamból hozzák be az országba a kereskedelmi cégekhez, és a nagykereskedelmi cégek osztják szét a termékeket különféle kereskedelmi hálózatokba. Az árut behozó gazdasági társaságok jellemzően strómanok által irányított cégek. E társaságok léte és ügyvezetői személye az adóbevallási időszakokhoz kapcsolódik. Ezek a gazdasági társaságok adóbevallást sem nyújtanak be, nehogy adót kelljen fizetniük. Azok az emberek lesznek a bűncselekmények tettesei, akik azt sem tudják, miben vállalkoztak, mihez nyújtottak segítséget, milyen folyamatban vettek részt. Azok az emberek, akik a bűncselekmény elkövetéséből eredő hasznot élvezték és a láncolat tetején állnak, a bűncselekmény részesei, felbujtói. (Vankó, 2017)

A lelepleződés elkerülhetetlensége esetére, és nyilvánvalóan a felelősség alóli mentesülés végett az elkövetők megkísérlik eltüntetni mind a számlabefogadó, mind a számlakibocsátó cégeket. A cégfantomizálás célja tehát az, hogy a cégek mögött álló tulajdonosok a különböző állami szervek, illetve a gazdasági partnerek számára ne legyenek elérhetők. A fantomizálás következtében eltűnnek az érdekeltek látóköréből, elérhetetlenekké válnak. (Molnár, 2009)

A működő cégek eltüntetésére és fantomizálására komoly iparág épült. Az ilyen jellegű cégek és személyek a felszámolók és a nyomozóhatóság előtt ismeretlenek lesznek. Általában azonban a cég megvásárlására már rendszerint úgy kerül sor, hogy a tényleges vásárlók vagy működtetni kívánják, vagy fiktív számlák kibocsátására tervezik, ők maguk rejtve maradnak, mivel közvetítőkön keresztül, rossz anyagi viszonyok között élők rászorultságát kihasználva, anyagi ellenszolgáltatás ígéretével veszik rá őket, hogy valós ügyleti akarat nélkül a cég ügyvezetőjévé váljanak. (Juhász, 2015)

Összegzés

A fentiekben kifejtett gondolatsor csak a jéghegy csúcsa. Ugyanis, mint minden bűncselekmény esetében, úgy a költségvetési csalás statisztikai kezelése vonatkozásában is gondot okoz a látencia. Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy a bűncselekmények a gazdálkodás legális keretén belül, annak felhasználásával történnek. A költségvetési csalást elkövető cég számlái, szerződesei, bevallásai első pillantásra rendben vannak. Mivel a gazdasági bűncselekmények tipikusan bonyolultabbak ezért mögöttes jogszabályok ismeretét is igénylik, a jogsértések bizonyítása nehezebb, így előfordulhat, hogy a vádhatóság esetleg azért nem emel vádat, mert a jogsértést nem tartotta bizonyíthatónak. Másfelől a gazdasági bűncselekmények és a hozzájuk kapcsolódó közigazgatási szankciók között is átfedések vannak. A gyakorlatban a gazdasági bűncselekmények

feltárása sokszor valamely közigazgatási hatóság eljárásával kezdődik. (Györy–Inzelt, 2016)

Úgy gondolom, a most bemutatott statisztikai adatok is alátámasztják azt, hogy szükségessé válhat a megelőzés a bűncselekmény visszaszorítása érdekében, de a már folyamatban lévő eljárásokban a bűnüldöző szervek helyes szakmai irányba való terelése is. (Borsi–Halász, 1972)

A fehérgalléros bűnözéssel szemben nehéz felvenni a küzdelmet. Egyfelől azért, mert a magas intelligenciájú elkövetők kifogástalanul ismerik a mögöttes jogszabályokat, amelyek kijátszására törekednek, másfelől olyan kapcsolatokkal rendelkeznek, amelyek által hosszú időre el tudnak tűnni a nyomozó hatóságok látóteréből. Ez további, korrupciós bűncselekmények meglétét veti fel, de dolgozatom témájából kiindulva, ezzel bővebben nem kívántam foglalkozni.

A sajnálatos az, hogy az elkövetők évekig üzik a bűncselekményt, s céljuk a minél nagyobb profit elérése. Míg 2013-2015 között a bűncselekménnyel okozott vagyoni hátrány értéke átlagban 80-200 millió forint volt, addig napjainkra a milliárdot is meghaladja. Ezt követően az első állami adóhatóság által lefolytatott vizsgálattól, a nyomozó hatóság iratismertetéséig ismételten évek telnek el. Mire a bíróság elé kerül az ügy a bíróság már csak töredékét tudja kiszabni az 5-10 évig terjedő büntetési tételkeretnek. Nyilvánvalóan a későbbiekben a hatályos Be. adta lehetőségek – leplezett eszközök alkalmazása és egyéb felderítési eszközök – fokozott alkalmazására van szükség a látencia visszaszorítása és a gyorsabb, hatékonyabb felderítés, megelőzés érdekében.

Teljes mértékben osztom Korinek László szavait: „*A gazdasági bűnözés veszélyessége nemcsak az okozott kár nagyságában van, hanem abban, hogy ha a piac valamely szereplője tisztességtelen eszközöket vesz igénybe a saját pozíciójának megerősítése érdekében, előbb-utóbb a többiek is hasonló módon fognak eljárni*”. (Korinek, 2009)

Felhasznált irodalom

- Balláné Szentpáli E. (2018): *A megtévesztés lelki hátterei*. Miskolci Jogi Szemle, 2, 84–94.
- Bartus S. T. (2005): *Magyarország gazdasága az adóbevételek tükrében*. In: Gidai E. (szerk.): Gazdaság és társadalom. Egészséges Nemzedékért Alapítvány, Győr
- Borsi I. – Halász K. (1972): *A bűnözés megismerésének statisztikai módszerei*. Budapest: Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó
- Böröczky K. (2015): *Gazdasági „kiskapu-keresők” – avagy a gazdaság büntetőjogi védelme*. In: Szabó M. (szerk.): Doktoranduszok Fóruma. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadománya

- Dános V. (2004): *A gazdasági bűnözés megelőzése*. In: Meszlényi R. (szerk.): Tudományos Mozaik I.
- Erdey Gy. (1941): *A gazdasági és társadalmi tényezők hatása a bűnözésre*. Debrecen: Debreceni Tisza István Tudományegyetem, Jog- és Államtudomány Kar
- Gál I. L. (2012): *Gazdasági büntetőjog, gazdasági bűnözés és a jelenlegi gazdasági válság*. Pécs: PTE ÁJK
- Gál I. L. (2018): *A költségvetési csalás és a tőkepiaci visszaélések*. Jura, 1, 34–37.
- Gödöny J. (1976): *A társadalmi-gazdasági fejlődés és a bűnözés*. Budapest: Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó
- Gönczöl K. (2009): *A bűnözés társadalmi reprodukciója, deviancia – kontroll, bűnözéskontroll*. In: Borbíró A. – Kerecsi K. (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. Budapest: Fresh Art Design Kft. – Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium
- Györy Cs. – Inzelt É. (2016): *Fehér galléros, gazdasági és korrupciós bűnözés*. In: Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévy M. (szerk.): Kriminológia. Budapest: Wolters Kluwer
- Horváth T. – Kereszty B. – Maráz V. – Nagy F. – Vida M. (1999): *A magyar büntetőjog. Különös rész*. Budapest: Korona Kiadó
- Inzelt É. (2014): *Átfedő halmazok: Gazdasági bűnözés – fehér galléros bűnözés*. In: Bárd P. – Hack P. – Holé K. (szerk.): Pusztai László emlékére. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet – ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
- Irk F. (2015): *Megbüntethetetlen bűnök I*. Miskolc: Bíbor Kiadó
- Juhász M. (2015): *A feketegazdaság elleni büntetőjogi fellépés eredményességét befolyásoló tényezők*. Ügyészek Lapja, 5, 57–61.
- Kondorosi A. (2018): *A gazdasági büntetőjog aktuális problémái*. Miskolc: Bíbor Kiadó
- Korinek L. (2009): *A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése*. Rendészeti Szemle, 7-8, 39–57.
- Korinek L. (2011): *Mit keres a büntetőjog a gazdaságban?* In: Gál I. L. (szerk.): Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- Kránitz M. (1999): *A „fehérgalléros” bűnözés Magyarországon az ezredfordulón*. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok 36. kötet. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet
- Lévy M. (2012): *A gazdasági bűnözés jogi kontrollja Magyarországon a rendszerváltás óta*. In: Róth E. (szerk.): Tanulmányok Dr. Dr. H.C. Horváth Tibor professor emeritus 85. születésnapja tiszteletére. Miskolc, Bíbor Kiadó
- Miskiné Fekete Á. (2002): *Az elmúlt tíz év a bűnözés alakulásának tükrében*. Belügyi Szemle, 4, 72–75.
- Molnár G. M. (2009): *A cégfantomizáláshoz kapcsolódó adócsalás*. Rendészeti Szemle, 7-8, 37–40.
- Nagy Z. A. (2001): *Informatikai bűncselekmények*. Magyar Tudomány, 8, 108.
- Németh Zs. (2006): *A gazdasági bűnözés elkövetői oldaláról*. In: Nagy F. (szerk.): Bűnügyi mozaik, tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány

- Papházi T. (2000): *A rendszerváltás hatása a gazdasági bűncselekményekre – a statisztika tükrében*. Társadalomkutatás, 3-4, 197–210.
- Sipos B. (2007): *A hosszú-ciklusok társadalmi hatásai*. In: Both E. – Deres P. (szerk.): *Kriminológiai Közlemények* 64. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság
- Szőcs L. (2000): *Néhány gondolat a gazdasági bűnözésről*. In: Tauber I. (szerk.): *Tanulmányok Vig József 70. születésnapjára*. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
- Tauber I. (1993): *Kultúra – Társadalmi változások*. In: Lévai M. (szerk.): *Kriminológiai közlemények* 47. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság
- Tóth M. (1995): *Piacgazdaság és büntetőjog*. In: Lévai M. (szerk.): *Kriminológiai közlemények* 52. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság
- Tóth M. (2006): *A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés*. In: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévai M. (szerk.): *Kriminológia–szakkriminológia*. Budapest: Complex Kiadó
- Tóth M. (2009): *Húsz év mérlege, gazdasági bűneink és következményeik egy „szép új világ”-ban*. Rendészeti Szemle, 7-8, 5–16.
- Vankó L. (2017): *A „cégtetető” és a stróman jelenség büntetőjogi megítélése*. In: Domokos A. (szerk.): *A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai konferencia előadásainak szerkesztett változata*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – Patrocinium Kiadó
- Wiener A. I. (1986): *Gazdasági bűncselekmények*. Budapest: Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó
- Zilahy E. (2008): *Az ismertté vált bűncselekmények és elkövetőik Magyarországon*. Miskolc: Központi Statisztikai Hivatal – Xerox Magyarország Kft.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700127.tv>